

BOSHLANG'ICH SINFLARDA KITOBXONLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOYIY-TARIXIY AN'ANALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Xudayberganova Feruza Jonibek qizi

Xorazm viloyati Urganch tumani 8-sonli maktabning

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13831924>

Annotatsiya: Ushbu tezisda boshlang'ich sinflarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-tarixiy an'analari va zamonaviy yondashuvlari o'rganiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, an'anaviy usullar va zamonaviy texnologiyalarning uyg'unlashuvi kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda eng samarali yondashuv ekanligi aniqlandi. Maqolada kitobxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish uchun oila, maktab va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: kitobxonlik madaniyati, boshlang'ich ta'lim, ijtimoiy-tarixiy an'analalar, zamonaviy yondashuvlar

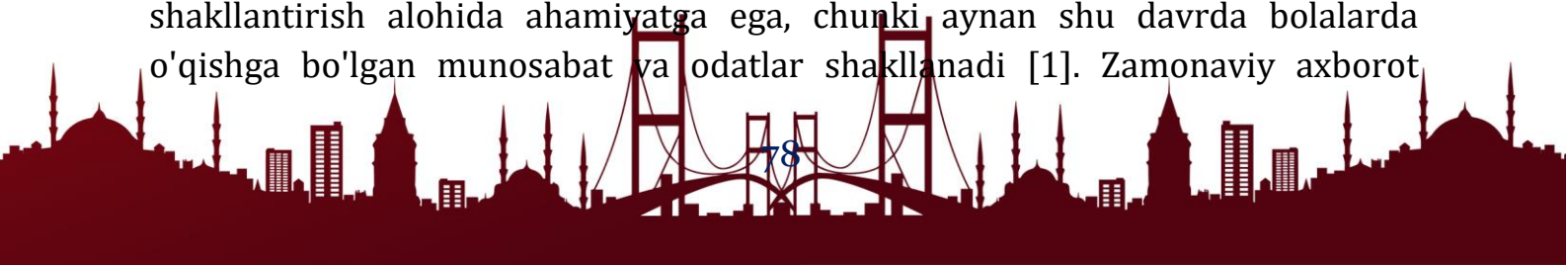
Аннотация: В данной статье будут рассмотрены социально-исторические традиции и современные подходы к формированию культуры чтения в начальных классах. По результатам исследования установлено, что сочетание традиционных методов и современных технологий является наиболее эффективным подходом к развитию культуры чтения. В статье подчеркивается важность совместных усилий семьи, школы и общества для развития навыков чтения.

Ключевые слова: культура чтения, начальное образование, социально-исторические традиции, современные подходы

Abstract: This article explores the socio-historical traditions and modern approaches to the formation of reading culture in the elementary grades. According to the results of the study, it was found that the harmonization of traditional methods and modern technologies is the most effective approach in the development of a reading culture. The article highlights the importance of the joint efforts of the family, school and community to develop reading skills.

Keywords: reading culture, primary education, socio-historical traditions, modern approaches

Kitobxonlik madaniyati jamiyatning ma'naviy va intellektual rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda bu ko'nikmalarni shakllantirish alohida ahamiyatga ega, chunki aynan shu davrda bolalarda o'qishga bo'lgan munosabat va odatlar shakllanadi [1]. Zamonaviy axborot

texnologiyalari asrida kitob o'qish madaniyatini saqlash va rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi boshlang'ich sinflarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-tarixiy an'analari va zamonaviy yondashuvlarini o'rganish, tahlil qilish va samarali usullarni aniqlashdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tarixiy-qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va kontentni tahlil qilish usullari qo'llanildi. Adabiyotlar tahlili uchun O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning ilmiy-pedagogik nashrlarida chop etilgan maqolalar, monografiyalar va o'quv qo'llanmalari o'rganildi.

Kitobxonlik madaniyati tarixi bo'yicha Mirzayev [2] va Qodirovning [3] asarlari tahlil qilindi. Ushbu mualliflar O'zbekistonda kitobxonlik an'alarining shakllanishi va rivojlanishini batafsil yoritib berganlar. Xorijiy tadqiqotchilardan Clarkning [4] boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish motivatsiyasi bo'yicha izlanishlari o'rganildi.

Zamonaviy yondashuvlar bo'yicha Yo'ldosheva [5] va Abdullayevaning [6] maqolalari tahlil qilindi. Ushbu tadqiqotlarda innovatsion metodlar va axborot texnologiyalarining kitobxonlik madaniyatini shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, AQSHlik olim Guthrie va hamkasblarining [7] tadqiqotlari o'rganildi, ular o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirish usullarini taklif etganlar.

NATIJALAR

Tarixiy manbalarning tahlili shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda kitobxonlik madaniyati uzoq tarixga ega bo'lib, u milliy qadriyatlar va an'analar bilan chambarchas bog'liq. O'rta asrlarda kitobxonlik asosan madrasalarda va xon saroylarida rivojlangan bo'lsa, XIX asr oxiri - XX asr boshlarida jadid ma'rifatparvarlari ta'sirida keng xalq ommasi orasida tarqala boshlagan [2].

An'anaviy usullar tahlili shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinflarda kitobxonlik ko'nikmalarini shakllantirishda quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

- Ovoz chiqarib o'qish;
- Ro'l o'yinlari va sahna ko'rinishlari;
- Kitob mazmunini og'zaki hikoya qilish;
- Rasmlar chizish va ijodiy topshiriqlar.

Zamonaviy yondashuvlar tahlili natijasida quyidagi innovatsion usullar aniqlandi:

- Interaktiv kitoblar va elektron resurslardan foydalanish;
- Kitobxonlik klublarini tashkil etish;

Multimediya texnologiyalarini qo'llash;

Ijtimoiy tarmoqlar orqali kitobxonlik tanlovlarini o'tkazish.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinflarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish eng samarali usul hisoblanadi. An'anaviy usullar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirish va kitob mazmunini chuqur anglashga yordam bersa, zamonaviy yondashuvlar ularning qiziqishini oshiradi va axborot texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi [5].

Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila, maktab va jamiyatning o'zaro hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Oilada kitob o'qish an'alarini yaratish, maktabda qiziqarli kitobxonlik tadbirlarini tashkil etish va jamiyatda kitobxonlikni qo'llab-quvvatlash muhitini yaratish orqali kompleks yondashuvga erishish mumkin [6].

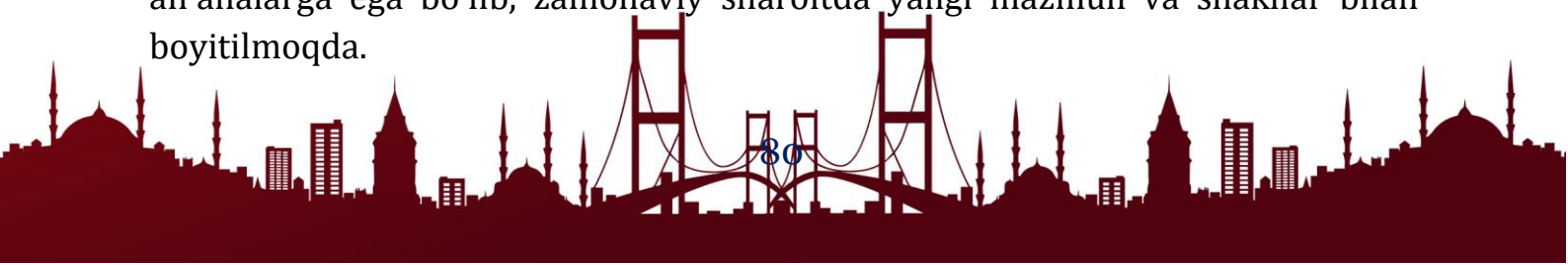
Xorijiy tajribani o'rganish natijasida aniqlangan samarali usullardan biri - bu kitobxonlik motivatsiyasini oshirishdir. Guthrie va hamkasblarining [7] tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning qiziqishlarini hisobga olgan holda kitoblarni tanlash, ularni mustaqil tanlov qilishga o'rgatish va o'qish jarayonini qiziqarli o'yinlar bilan bog'lash orqali motivatsiyani sezilarli darajada oshirish mumkin.

Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining roli alohida ahamiyatga ega. O'qituvchilar nafaqat bilim beruvchi, balki kitobga muhabbat uyg'otuvchi shaxs sifatida ham faoliyat yuritishlari lozim. Buning uchun o'qituvchilarning o'zlari ham doimiy ravishda o'qib-o'rganishlari, zamonaviy adabiyotlar bilan tanishib borishlari muhim. O'qituvchi o'z shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarga kitob o'qishning ahamiyatini ko'rsatib berishi mumkin.

Boshlang'ich sinflarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda sinf kutubxonasining o'rni katta. Har bir sinfda o'quvchilarning yoshi va qiziqishlariga mos kitoblar to'plamini yaratish, ularni muntazam yangilab borish lozim. Bunda o'quvchilarning o'zlarini ham jalb etish, ular olib kelgan kitoblar bilan sinf kutubxonasini boyitish mumkin. Bu o'quvchilarda kitobga nisbatan mas'uliyat hissini oshiradi va kitob almashish madaniyatini shakllantiradi.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish uzoq tarixiy an'analarga ega bo'lib, zamonaviy sharoitda yangi mazmun va shakllar bilan boyitilmoqda.

An'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali eng samarali natijalarga erishish mumkin. Kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila, maktab va jamiyatning o'zaro hamkorligi muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy axborot texnologiyalari kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi, ammo ular an'anaviy kitob o'qishni to'liq almashtirolmaydi.

O'quvchilarning individual qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda kitobxonlik motivatsiyasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Kelajakda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish bo'yicha kompleks dasturlar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish zarur.

References:

1. Umarova, M. (2020) "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik madaniyatini shakllantirish". Xalq ta'limi, 5, 45-52.
2. Шамшетьова, Д. С. (2024). Необходимость создания дополнительных отраслей помимо основной в фермерских хозяйствах. *ilmixabarlar. uz*, 4(5), 320-326.
3. Шамшетьова, Д. С. (2023). ВЫБОР УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ ПО МОМЕНТУ ДОСТИЖЕНИЯ МАКСИМАЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ХЛОПКА-СЫРЦА. *Gospodarka i Innowacje.*, 33, 271-274.
4. Сарсеновна, Ш. Д. (2023). ВЫБОР УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ ПО МОМЕНТУ ДОСТИЖЕНИЯ МАКСИМАЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ХЛОПКА-СЫРЦА.
5. Шамшетьова, Д. С. (2023). ЗАТРАТЫ КАК КРИТЕРИИ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ УРОВНЯ УРОЖАЙНОСТИ И ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ ХЛОПКА-СЫРЦА ПРОИЗВЕДЕННОГО В УСЛОВИЯХ ПРИАРАЛЬЯ. *Gospodarka i Innowacje.*, 34, 319-324.
6. Шамшетьова, Д. С. (2021). Методические рекомендации по определению в период уборки и сдачи урожая хлопка момента достижения максимальной эффективности производства по критериям затрат и показателей–Нукус,“.
7. Shamsheva, D., & Khushmatov, N. (2020). METHODS FOR CALCULATING THE ECONOMIC DAMAGE OF THE COTTON CONDUCTED BY PESTS FOR THE VEGETATION PERIOD. *Journal of Critical Reviews*, 7(14).
8. Shamsheva, D. S. (2019). Metody rascheta ekonomicheskogo ushcherba nanosimogo vreditelyami khlopchatnika za vegetatsionnyi period. *Ekonomika i predprinimatel'stvo*, 6, 855-858.
9. Хушматов, Н. С., & Шамшетьова, Д. С. (2019). ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШИГА ҲАҚОРОТЛАР ТОМОНИДАН КЕЛТИРИЛАДИГАН

ИҚТИСОДИЙ ЗАРАРЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАСНИФИ. ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ, (6).

10. Мадреймов, А. О., Шамшетова, Д. С., & Мамутова, К. М. (2019). ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В РАЗВИТИИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ. Мирская наука, (5 (26)), 477-480.

11. Шамшетова, Д. С. (2019). Методы расчета экономического ущерба наносимого вредителями хлопчатника за вегетационный период. Экономика и предпринимательство, (6), 855.

12. Tajenova, G. E., Baijanov, S. X., Abishov, M. S., & Madreimov, A. K. (2022). PROVIDING AGRICULTURAL PRODUCTS TO THE POPULATION AND FINANCING IT BY THE STATE WAYS TO IMPROVE SUPPORT. NeuroQuantology, 20(22), 1598.

13. Kambaraliyeva, I. (2024, April). BREAKING LANGUAGE BARRIERS: HOW LANGUAGE LEARNING PROMOTES GLOBAL UNDERSTANDING. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 615-617).

14. Aripovna, R. S. (2024). THE COGNITIVE WAYS TO LEAD AN ADVANCED LEARNER TO MAKE SELF-ASSESSMENT: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 7(3), 116-121.

15. Dilchehra, M., & Axmatilloevna, N. (2023). THE EFFECTS OF BLENDED LEARNING ON TEACHERS AND STUDENTS. " GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).

16. Elnozaxon, I., & Axmatilloevna, I. N. (2023). INGLIZ TILINI O'QITISHNING INNOVATION USULLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 21(7), 162-165.

17. Axmatilloevna, I. N. (2023). FONETIKA O 'QITISHDA TA 'LIMIY O 'YINLARDAN FOYDALANISH. Journal of new century innovations, 29(4), 100-102.

18. Ibadova, N. (2023). TECHNIQUES OF TEACHING ENGLISH TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN. Академические исследования в современной науке, 2(15), 164-167.

19. Tulenova, K., Ubaydullayeva, S., Gaziyeva, R., Mamayusupov, U., Mamadjonova, M., & Turdikulova, E. (2024, June). The Introduction of Information Technologies Into Educational and Laboratory Complexes is an Important Step Towards the Digitalization of Uzbekistan. In 2024 4th

International Conference on Technology Enhanced Learning in Higher Education (TELE) (pp. 48-53). IEEE

20. Qurbonazarovna, M. M. (2024). OZBEKISTON TARAQQIYOTINING YANGI DAVRIDA TALIM SIFATINI OSHIRISHNING SINERGETIK IMKONIYATLARI. Science and innovation, 3(Special Issue 18), 65-67.

21. Jamolova, G. M. (2021). ELEKTRONIKA VA SXEMALAR FANINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH METODIKASI. Academic research in educational sciences, 2(5), 102-109.

22. Muzaffarovna, J. G. (2022). Investigation of a common emitter amplifier made in a bipolar transistor. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 2(1.5 Pedagogical sciences).

23. Jamolova, G. (2022). APPROACHES TO THE DESIGN OF TELECOMMUNICATION SYSTEMS AND THEIR USE IN COMPUTER EDUCATION. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF EDUCATION AND COMPUTER SCIENCES (CAJECS), 1(3), 22-29.

24. Jamolova, G. M. (2022). PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA O 'QUVCHILARGA INFORMATIKA FANINI O 'QITISHNING METODIK MODEL. Educational Research in Universal Sciences, 1(2), 102-109.

25. Jamolova, G. (2023). MEDIA COMMUNITY RESEARCH: THE SEARCH FOR THEORETICAL SOUND MODELS. Science and innovation, 2(A6), 109-114.

26. Mirzayev, T. (2018) O'zbek kitobxonlik madaniyati tarixi. Toshkent: O'qituvchi.

